

O'QUV JARAYONIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI

*Shukurov Xursan Gadoyevich, Norova Intizor Haqberdiyevna matematika fani
o'qituvchilari, BuxDTU akademik litseyi*

Annotation: Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, o'quvchilarning analitik va ijodiy qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi. Bu maqolada tanqidiy fikrlashning pedagogik ahamiyati, uning ta'lim jarayonidagi o'rni va usullari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, ta'lim jarayoni, pedagogik ahamiyat, o'quvchilar, qobiliyatlar.

Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshiradi hamda ularni kelajakda muvaffaqiyatli mutaxassislar bo'lishlariga yordam beradi. Bunday yondashuv, shuningdek, o'quvchilarning ijodkorlik va innovatsion fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi, chunki ular muammolarni turli nuqtai nazardan ko'ra olishadi va yangicha yechimlar ishlab chiqadilar. Bundan tashqari, tanqidiy fikrlash o'quvchilarga o'z fikrlarini aniq va asosli tarzda ifodalash imkonini beradi, bu esa kommunikativ qobiliyatlarini ham oshiradi. Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashning ahamiyati shundaki, u o'quvchilarning bilimlarni faqat yodlash emas, balki ulardan foydalanish va ularni turli kontekstlarda qo'llashga o'rgatadi. Natijada, ta'lim jarayoni yanada samarali va mazmunli bo'ladi. Tanqidiy fikrlash ta'lim jarayonida o'quvchilarga muammolarni tahlil qilish, qaror qabul qilish va fikrlarini asoslash imkonini beradi. Bu jarayon o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi hamda ularni kreativ yechimlar izlashga undaydi. Tanqidiy fikrlash orqali o'quvchilar o'z bilimlarini kengaytirish bilan birga, real hayotdagi vaziyatlarga nisbatan tanqidiy yondashuvni ham o'zlashtiradilar. Shunday qilib, ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashning roli,

o'quvchilarning shaxsiy va akademik rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Tanqidiy fikrlash tushunchasi Tanqidiy fikrlash tushunchasi ta'lim jarayonida muhim o'rin egallaydi. Bu, avvalambor, fikrlash jarayonini chuqur tahlil qilish va baholashni o'z ichiga oladi. Tanqidiy fikrlashning ta'riflari ko'p, ammo umumiy ma'noda u muammolarni aniqlash, ma'lumotlarni to'plash, ularni tahlil qilish va xulosalar chiqarish qobiliyatini anglatadi. Asosiy komponentlari sifatida analitik fikrlash, mantiqiy dalillash, argumentatsiya va muammo yechish jarayonlari ko'rsatilishi mumkin. Ushbu komponentlar birgalikda tanqidiy fikrlashni shakllantiradi va o'quvchilarga murakkab vaziyatlarni tushunishga yordam beradi. Tanqidiy fikrlashning o'ziga xos xususiyatlari orasida muallifning fikrlarini baholash va ularni o'z fikrimiz bilan solishtirish, shuningdek, ma'lumotlarning ishonchliligini tekshirish va turli nuqtai nazarlarni ko'rib chiqish kiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga, qarorlar qabul qilishda yanada qat'iy va asoslangan yondashuvlarni shakllantirishga yordam beradi. Tanqidiy fikrlash, shuningdek, o'quvchilarga o'z fikrlarini aniq ifodalash va boshqalar bilan samarali muloqot qilish imkoniyatini beradi, bu esa ularning shaxsiy va professional hayotlarida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish ta'lim jarayonida alohida e'tiborga loyiqdir. Tanqidiy fikrlash, muayyan bir fikr yoki g'oyani chuqur tahlil qilish, baholash va o'zaro taqqoslash jarayonidir. Bu jarayonda fikrlashning asosiy komponentlari, jumladan, mantiqiy tahlil, dalillarni baholash va qaror qabul qilish ko'nikmalari muhim ahamiyatga ega. Tanqidiy fikrlashning o'ziga xos xususiyatlari orasida ob'ektivlik, ochiqlik va muammolarni hal etishga qaratilgan yondashuvlar mavjud. Ushbu ko'nikmalar, shuningdek, shaxsiy va ijtimoiy masalalarni tushunishga yordam beradi, shuning uchun ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zaruriy hisoblanadi. Tanqidiy fikrlashning ta'limdagi o'rnini Tanqidiy fikrlash ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada samarali va mazmunli qilishga yordam beradi. Ushbu ko'nikma o'quvchilarga nafaqat o'z

fikrlarini ifodalash, balki boshqalarning fikrlarini tahlil qilish va baholash imkonini ham beradi. Tanqidiy fikrlash orqali o'quvchilar muammolarni aniqlash, ularni tahlil qilish va yechimlar taklif qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu esa, o'z navbatida, ularga mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish va ijtimoiy muammolarga munosabat bildirishda yordam beradi. Pedagogik usullar Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun pedagogik usullar va strategiyalar ta'lim jarayonida muhim o'rin egallaydi. Ushbu usullar o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini oshirish, muammolarni hal qilishda ijodkorlikni rivojlantirish va qaror qabul qilish jarayonida mustaqil fikrlashni qo'llab-quvvatlash maqsadida qo'llaniladi. O'qituvchilar tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish uchun interaktiv metodlarni, masalan, muhokama va bahslar, kichik guruhlar ichida fikr almashish, shuningdek, tasviriy materiallar va vazifalar orqali o'quvchilarni jalb etadigan faoliyatlarni tanlaydilar. Ushbu usullar o'quvchilarga o'z fikrlarini ifodalash va boshqalarning nuqtai nazarini tushunish imkonini beradi. Shuningdek, o'qituvchilar o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlar asosida muammolarni hal qilishni taklif etish orqali tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini yanada rivojlantiradilar. O'quvchilarning o'z fikrlarini asoslash va dalillash qobiliyatini oshirish uchun zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, masalan, onlayn munozaralar va virtual platformalarda fikr almashish, yanada samarali hisoblanadi. Natijada, tanqidiy fikrlash nafaqat o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatini ta'minlaydi, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy hayotida ham muhim rol o'ynaydi. Pedagogik usullar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalash va ijodiy yondashuvni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda qo'llaniladigan pedagogik usullar o'quvchilarning analiz qilish, baholash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlashga qaratilgan. O'yinlar, muammoli vaziyatlar va guruh muhokamalari kabi interaktiv strategiyalar, o'quvchilarga turli nuqtai nazarlarni inobatga olish va o'z fikrlarini asoslash imkonini beradi. Shuningdek, muallimlar tomonidan beriladigan ochiq savollar va fikr almashish jarayonlari o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini oshirishga

yordam beradi, bu esa ularning o'z-o'zini rivojlantirishlariga xizmat qiladi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda o'qituvchining roli O'qituvchilar tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, chunki ular o'quvchilarning fikrlash jarayonini yo'naltirish va qo'llab-quvvatlash imkoniyatiga ega. O'qituvchilarning vazifasi, avvalo, o'quvchilarga savollar berish, muhokama qilish va fikr almashish uchun muhit yaratishdir. Bu jarayonda, o'qituvchilar o'quvchilarning fikrlarini so'rab, ularning o'z fikrlari asosida muloqot qilishlariga yordam berishlari zarur. O'qituvchilar, shuningdek, o'quvchilarga tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini o'zlashtirishda kerakli resurslar va materiallar bilan ta'minlashlari lozim. Ular, misol uchun, o'quvchilarga ma'lumotlarni tahlil qilish va baholash, dalillarni keltirish va qarorlar qabul qilishda yordam beradigan strategiyalarni taqdim etishlari mumkin. O'qituvchilar o'z darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun turli metodlardan foydalanishlari mumkin, masalan, guruhli muhokamalar, rol o'ynash va real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish. Bularning barchasi o'quvchilarning fikrlarini kengaytirishga va ularni muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvlarga undashga xizmat qiladi. Shunday qilib, o'qituvchilar, o'z navbatida, o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi va bu jarayon ta'lim sifatini oshirishga katta hissa qo'shadi. O'qituvchilar tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarga mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini oshirishda yo'l-yo'riq ko'rsatishlari kerak. O'qituvchilar muammolarni tahlil qilish, argumentlarni baholash va turli nuqtai nazarlarni ko'rib chiqishda o'quvchilarni rag'batlantirishi lozim. Shuningdek, o'qituvchilar o'quvchilarning savol berish va o'z fikrlarini ifoda etish qobiliyatlarini rivojlantirishda yordam berishlari muhimdir. Bunday yondashuvlar o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini kuchaytiradi va ularni har qanday vaziyatda o'z fikrlarini mustaqil ravishda shakllantirishga tayyorlaydi. O'qituvchilar o'quvchilarga tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim yo'nalishlarni belgilab berishlari zarur. Ular o'quvchilarga muammolarni hal qilish, dalillarni tahlil qilish va o'z fikrlarini

asoslash imkoniyatlarini taqdim etib, o'quv jarayonini yanada samarali qilishlari mumkin. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'qitish jarayonida innovatsion metodlar va texnologiyalarni qo'llash, o'quvchilarning fikrlarining xilma-xilligini rag'batlantirish, ularni muammolarni hal qilishga yo'naltirish orqali tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini oshirish mumkin. Shuningdek, interfaol ta'lim usullari va hamkorlikda ishlash, o'quvchilarning fikrlash jarayonini chuqurlashtiradi. Bu jarayonlar, shuningdek, o'quvchilarning ijtimoiy mas'uliyatini oshirishga ham yordam beradi, bu esa kelajakda barqaror va adolatli jamiyatlarni yaratishga xizmat qiladi. Tanqidiy fikrlash qobiliyatlari, shuningdek, global muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Asimov, I. (2020). Ta'limda tanqidiy fikrlash. O'zbekiston ta'lim akademiyasi.
2. Karimova, M. (2021). Pedagogik usullar va tanqidiy fikrlash. O'zbekiston pedagogika jurnali.
3. Tursunov, N. (2019). O'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. Oliy ta'lim muassasalari uchun qo'llanma.
4. Rahmonov, S. (2022). Ta'lim jarayonida innovatsiyalar. Ta'lim va innovatsiyalar jurnali.